

Keskushallintoyksikkö

Lausunto

Julkinen

Diaarinumero 32/090/2020

17.8.2020

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi vankeuslain ja tutkintavankeuslain tupakointia koskevien säännösten muuttamisesta

Oikeusministeriö on pyytänyt Rikosseuraamuslaitokselta lausuntoa koskien vankeuslain ja tutkintavankeuslain tupakointia koskevien säännösten muuttamista. Lausuntonaan Rikosseuraamuslaitos toteaa seuraavaa:

Hallituksen esityksessä esitetään säädettäväksi tupakoinnin kieltämistä suljetuissa vankiloissa kokonaan ja tupakoinnin rajoittamista avolaitoksissa erikseen määritellyillä tupakointiin varatuilla alueilla tapahtuvaksi. Samalla myös muutettaisiin vankien omaisuuden hallussapidosta säädettyä niin, että suljetussa vankilassa vanki ei saa pitää hallussaan poltettavaksi tarkoitettuja tupakkatuotteita, poltettavaksi tarkoitettuja kasviperäisiä tuotteita, sähkösavukkeita, tupakointivälineitä eikä sytytysvälineitä. Esityksen tarkoituksena olisi vähentää tupakoinnista aiheutuvia haittoja niin henkilökunnan kuin vankien osalta. Kokonaisuutena arvioiden Rikosseuraamuslaitos pitää hallituksen esitystä hyvänä ja siinä esitettyjä keinoja oikeanlaisina esityksen tavoitteiden saavuttamisen kannalta.

Hallituksen esityksessä on perusteellisesti arvioitu erilaisia vaihtoehtoja tupakoinnin rajoittamiseen ja kieltämiseen suljetuissa vankiloissa ja avovankiloissa. Rikosseuraamuslaitos viittaa hallituksen esityksessä todettuun, ja toteaa että suljettujen vankiloiden osalta tupakoinnin täyskielto on tehokkain sekä kustannustehokkain tapa lakimuutosten tavoitteiden saavuttamiseksi. Esimerkiksi yksi tupakointikerta päivässä ei poistaisi tarvetta esityksessä mainituille hoito- ja tukitoimille, ja useampien tupakointikertojen järjestäminen olisi käytännössä mahdotonta etenkin suurissa suljetuissa vankiloissa. Mikäli tupakointimahdollisuus pitäisi tarjota useita kertoja päivässä, tämä sitoisi pilotointikokemusten perusteella merkittävän osan usean virkamiehen työpanoksesta tupakoinnin toteuttamiseen ja vaatisi käytännössä lisäresursseja. Lisäksi salatupakoinnista aiheutuisi merkittäviä riskejä. Salatupakointiin liittyvä tulen tekeminen sähkölaitteita rikkomalla muodostaa merkitsevän vaaran vangille itselleen, muille vangeille ja henkilökunnalle. Sellissä voi olla jännitteisiä sähkölaitteita tai rakenteita, joista muun muassa henkilökunta voi saada sähköiskun sellin tarkastamisen yhteydessä, jolloin hengenvaara on välitön. Lisäksi salatupakointiin ja sähkölaitteiden rikkomiseen liittyy tulipalon vaaraa, joka on erityinen turvallisuusriski suljetussa vankilassa vaarantaessaan useiden ihmisten hengen ja terveyden.

Tupakoinnin vieroitusoireiden ja resurssitarpeiden osalta Rikosseuraamuslaitos viittaa hallituksen esityksessä esitettyyn. Vieroitusoireiden tuki- ja hoitotoimiin tarvittava lisäresurssointi on ehdottoman tärkeää, jotta suljettujen vankiloiden osalta vankien ja tutkintavankien kohdalla voidaan edellyttää tupakoimattomuutta. Nikotiiniriippuvuudesta aiheutuvat vieroitusoireet vaihtelevat yksilötasolla, mutta on selvää että ilman riittäviä hoito- ja tukitoimia tupakointikielto johtaa yksittäisten vankien kannalta

kohtuuttomaan tilanteeseen. Kun otetaan huomioon nikotiiniriippuvaisten kokemat psyykkiset ja fyysiset vieroitusoireet, riittämättömät hoito- ja tukitoimet johtavat erittäin todennäköisesti myös merkittävään turvallisuusongelmien määrän lisääntymiseen vankiloissa, jolloin myös henkilö- ja esinevahinkojen määrä voi olla suuri.

Hallituksen esityksen perusteluissa voisi tuoda vielä nykyistä selvemmin esiin Rikosseuraamuslaitoksen ja Vankiterveydenhuollon yksikön välisen työ- ja kustannusjaon myöhempien epäselvyyksien välttämiseksi. Etenkin käsikauppatavarana myytävien korvaushoitotuotteiden (kuten nikotiinipurukumi) osalta olisi perusteltua määritellä kustannusjako. Samoin valtion varoista kustannettavan vieroitusoireiden hoidon kes- toa olisi perusteltua arvioida hallituksen esityksessä.

Avolaitosten osalta on perusteltua, että tupakointi on sallittua siihen erikseen osoite- tuilla paikoilla. Avolaitoksissa tapahtuu salatupakointia etenkin yöaikaan, mutta on- gelma ei ole verrannollinen esimerkiksi tupakointikieltoa pilotoineiden suljettujen vankiloiden kokemiin ongelmiin ja turvallisuusuhkiin. Rikosseuraamuslaitos toteaa lisäksi, että on tärkeää huolehtia myös avolaitoksiin sijoitettujen vankien mahdolli- suudesta saada tarvittavaa tukea ja hoitoa tupakasta ja nikotiinista vieroittumiseen.

Rikosseuraamuslaitos toteaa, että esityksessä ei ole tarkemmin määritelty toimival- taa avolaitosten tupakointialueista päättämisestä. Rikosseuraamuslaitoksella ei siten olisi mahdollisuutta puuttua rakennusten ulkopuolella, mutta muualla kuin tupakoin- tiin tarkoitetussa ulkotilassa tapahtuvaan tupakointiin kurinpidollisin toimin. Rikos- seuraamuslaitos jättää oikeusministeriön arvioitavaksi, tulisiko esitettyyn lakiin ottaa selvyyden vuoksi maininta tupakointijärjestelyjen määräämisestä (kuten tupakointi- alue ja -ajankohdat) avolaitoksen järjestyssäännössä. Tupakointialue voisi käsittää suurenkin osan avolaitoksen alueesta, kuten rakennusten läheisyydessä olevien tu- pakkapaikkojen lisäksi avolaitoksen alueella olevat vankien käytössä olevat ulkoilu- reitit. Tupakointi ei kuitenkaan saisi johtaa avolaitoksen alueiden roskaantumiseen. Joka tapauksessa olisi huolehdittava siitä, että tupakansavua ei pääsisi leviämään sisätiloihin. Muilta osin ehdotetut pykälät ovat tarkoituksenmukaiset.

Tupakoinnin ei voida katsoa kuuluvan yksilönvapauksien ytimeen, jolloin siihen koh- distuvat esitetyllä lailla säädettävät rajaukset ovat hyväksyttäviä, ja ne ovat edellä todetusti tarpeen henkilökunnan ja vankien terveyden edistämiseksi. Ehdotettu laki- muutos ei Rikosseuraamuslaitoksen käsityksen mukaan ole ongelmallinen perustus- lain näkökulmasta.

Pääjohtaja

Arto Kujala

Lakimies

Tuomas Vesterbacka

Esitelty ja päätetty sähköpostitse